

סניפי בית הדין בבני ברק ובקרית ספר (מודיעין עילית) בשבתו כבוררות וכבית הוראה לממונות במעמד שני צדדים, ע"י דיין יחיד או מותב תלתא

(תיק זה פורסם כבר בחוברות המודפסות של בית הדין)

הבטחה ברבים שכר על השכמה לבית הכנסת אם מחייבת את המבטיח

תיק מס' 1731.

רקע השאלה: בבית כנסת פלוני יש בדרך כלל מנין מתפללים מצומצם, ויש תקופות שאין כלל מנין מהמתפללים הקבועים אלא מתווספים אורחים מזדמנים, ולמשל בתפילת שחרית שהזמן הוא 7 וחצי, בדרך כלל אין חצי מנין בשעה היעודה, ורק בתוך 5 או 10 דק' נוספים נאספים מנין שלם. והשואל היה מהמתפללים הקבועים בבית הכנסת בעבר הרחוק אבל הוא גר רחוק ועובד בעיקר בשעות לילה מאוחרות ולפנות בוקר, התפלל כמה שנים בשטיבלאך שליד ביתו בשעות לא קבועות, לפי סדרי העבודה והעייפות וכו'. ואחד מהמתפללים הקבועים שהוא אדם אמיד ויש לו אמצעים כספיים פנה לשואל פעם אחת בבית הכנסת לעיני כל הציבור והבטיח לו שאם יגיע למנין של שחרית ג' חודשים רצופים בזמן, כולל ימי חול וחופש הקיץ ושבתות וחגים, ישלם לו 100,000 שקל.

השואל טרח ובא כמה ימים לפני הזמן הנקוב, ובאחד הימים הגיע בשעה 7:34 אבל עדיין לא היה חצי מנין, ובימים שאותו המבטיח לא היה בעצמו בבית הכנסת צילם השואל את השעון מתוך בית הכנסת להראות שהיה בזמן ושלח בהודעה (מסרון) למבטיח. וכן היה במשך הימים כמה מו"מ בכתב ביניהם, ובין הכתובים היה שהמבטיח כותב לשואל שיקיים את ההבטחה רק אם יגיע בשעה 7 וחצי ולא אח"ז אפילו אם אין עדיין מנין ולא מחמת איחור השואל (ותנאי זה לא היה מראש בעת ההבטחה), וכן כתב לו יום אחד (כשהשואל שאלו על היעדרותו של המבטיח בעצמו) "אתה עובד אצלי ולא אני עובד אצלך". וכן עוד כמה פעמים פנה המבטיח לשואל בשאלות אם עדיין לא באת וכו'.

ואחרי תקופה קצרה (שלדברי השואל נשאר ער שעות רבות במיוחד בגלל ההבטחה הנ"ל, ועלה לו במאמצים רבים שלא עושים בחינם) ביקש השואל מהמבטיח לסכם את התנאים המפורשים בכתב ביניהם כדי שלא יהיו אי הבנות, או תנאים חדשים לבקרים. ואז ענה לו המבטיח שהיות וכבר פעם אחד הגיע בשעה 7:34 (כמתואר) ממילא בטלה ההבטחה ואין שום עסק.

למרות שהמשיך אח"ז להתאמץ והראה לו ושיתף פעולה עם זה שממשיך ודרש ממנו את זה.

ע"כ טוען השואל שמגיע לו לפחות את החלק היחסי של הימים שכבר בא לבית הכנסת בזמן בעקבות ההבטחה, אם לא את כל התקופה כאשר יצליח להגיע ג' חודשים.

השאלות לעיון: א' הבטחת מתנה מתי חלה בלי קנין. ב' מתנה על תנאי האם צריך כתנאי ב"ג וב"ר. ג' האם ההבטחה בפני רבים היא אסמכתא. ד' האם ההבטחה היא משטה. ה' האם היה קנין ע"י תחילת מלאכה דפועל כשהתחיל לבוא בעקבות ההבטחה. ה' האם המשמעות של לבוא בזמן הכוונה לשעון שנקבע אפילו לפני שמגיעים אנשים, או בזמן שרגיל לתחילת התפילה בפועל. ו' האם המשך המו"מ שדרבנו להגיע לתפילה בימים שאחרי האיחור הראשון הוי המשך העסקה או שיכול לטעון בסוף שמאז האיחור הבודד בטל הכל אף שלא טען זאת מיד.

תשובות: א' רק מתנה מועטת חלה, ונראה שאפילו עשיר גדול אין נחשב אצלו 100 אלף ש' למתנה מועטת.

ב' מתנה מרובה שחלה רק עם קנין, אם תחילת מה שבא על פיו הוי כמו קנין דפועל או דערבות שעשה מעשה על פיו, וכמו זרוק מנה לים ואתחייב אני לך שהוי קנין, וזה עשה עם תנאי, הנה בפועל כל החיובים חלים לפי מה שסיכמו עם כל התנאים מבלי שצריכים להיות כתנאי ב"ג וב"ר.

ג' לא מוזכר בשו"ע דרבים מבטל אסמכתא, רק בפני בי"ד חשוב מבטל אסמכתא, ועם קנין בפניהם. וכ"ש בנידו"ד שכל הרבים הבינו בעצמם שזה אסמכתא.

ד' משטה שייך במתחייב תמורת פעולה שיש לה שער רגיל ומפריז בהבטחה שישלם יותר, שחזר דינו לשלם כשער הרגיל. או במודה בחוב שאינו קיים שהוא מתחייב בחוב, ולא אמר "אתם עדי", שטוען שלא הודה אלא שיטה בו, ופטור. ומשא"כ בנידו"ד שאין שום שער ולא אמר שמודה בחוב שכבר היה אלא שמבטיח מכאן ולהבא. ע"כ אילו היה חל בלי קנין, לא היה עוזר בזה טענת משטה. אלא שלא חל מהטעמים הנ"ל.

ה' לגבי פועל שאיחור מוריד משכרו, בעה"ב המשלם הוא הקובע מהו הזמן שעליו משלם, ולא משנה מה דעת בני אדם במילה "בזמן". ובלבד שיאמר זאת מראש. אבל אם לא אמר מראש והפועל עשה לפי מה שהבין התחייב המזמין וכל טענה אחרת היא הוצאה מחזקת חיוב שכבר חלה, ואינה יותר מאיני יודע אם פרעתיך. שהרי אין חולק כי הפועל עשה חיובו והגיע במיוחד לשם כך.

ו' פועל שחלה וקבלו אח"כ בעה"ב בשתיקה והמשיך להעבידו, וכ"ש שדיבר איתו בפירוש להמשיך, לא יכול לפטרו ולנכות משכרו בגלל הזמן שלא היה,

כמבואר בסימן של"ג. אולם למעשה רחוק מן הסברא שהגעה לתפילה תיחשב כפועל, ובפרט שהמבטיח לא היה הגבאי או החזן או מי מאלו שצריכים לדאוג למנין בביהכ"נ, אלא אדם שבעצמו לא הגיע בכל הימים הללו ואינו מגיע בדרך כלל. א"כ זה לא יכול להיחשב עבודה עבורו שיתחייב כמעביד. ועצ"ע.